

2. Гора І.В., Колесник В.А. Актуальні проблеми сучасної криміналістики : навч. посіб. для аспірантів. Київ : НА СБ України, 2023. 260 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 12.08.2024).

ВЗАЄМОДІЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ ТА ЖУРНАЛІСТІВ: РЕАЛІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ 2024 РОКУ

Ващук Олеся,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри криміналістики,

детективної та оперативно-розшукової діяльності

Національного університету «Одеська юридична академія»

Сучасні журналістські розслідування відіграють вирішальну роль у викритті правопорушень, корупційних схем та інших суспільно значущих проблем в Україні. У цьому контексті співпраця між журналістами та судовими експертами набуває особливого значення, оскільки вона дозволяє забезпечити достовірність, об'єктивність та глибину аналізу розслідувань. Судові експерти, володіючи спеціальними знаннями та навичками, спроможні надавати журналістам технічну та наукову підтримку, необхідну для перевірки фактів та аналізу складних даних. Дана доповідь досліджує реалії, можливості та перспективи такої взаємодії, розкриваючи потенційні переваги та виклики цього процесу.

1. Роль судових експертів у журналістських розслідуваннях. Судові експерти відіграють ключову роль у перевірці та підтвердженні фактів, що висвітлюються в журналістських розслідуваннях. Їхня участь є особливо важливою у випадках, де необхідно провести складний технічний або науковий аналіз, такий як:

- цифрова криміналістика (наприклад, встановлення автентичності е-доказів, аналіз цифрових слідів, відновлення видалених даних);
- експертиза документів (наприклад, визначення автентичності документів, виявлення підробок, аналіз підписів та почерку);
- біологічна експертиза (наприклад, аналіз ДНК, встановлення біометричних характеристик, ідентифікація осіб);

– аудіо- та відеоекспертиза (наприклад, встановлення автентичності аудіо- та відеозаписів, виявлення монтажу або маніпуляцій) та ін.

Такі експертні висновки не тільки підвищують достовірність журналістських матеріалів, але й є основою для подальших наслідків.

2. Можливості співпраці між журналістами та судовими експертами. Співпраця між журналістами та судовими експертами відкриває ряд можливостей, які сприяють підвищенню якості журналістських розслідувань та забезпеченню суспільного інтересу, зокрема:

– консультації та експертні коментарі (судові експерти можуть надавати журналістам консультації щодо технічних або наукових питань, що виникають під час розслідувань. Експертні коментарі можуть бути використані для пояснення тем для широкої аудиторії);

– спільні розслідування (у деяких випадках журналісти та судові експерти можуть спільно працювати над розслідуванням, що дозволить забезпечити глибший аналіз та більш експертні висновки);

– навчання та тренінги (судові експерти можуть проводити тренінги для журналістів, знайомлячи їх із сучасними методами судової експертизи, що підвищує рівень компетентності журналістів у розслідуваннях);

– публікація результатів експертизи (журналісти можуть публікувати результати судових експертиз для підтвердження своїх розслідувань, що сприяє підвищенню довіри до матеріалів).

3. Виклики та етичні аспекти взаємодії. Попри значний потенціал співпраці, існують також виклики та ризики, пов'язані з цією взаємодією, зокрема:

– конфіденційність (забезпечення конфіденційності інформації є важливим етичним аспектом, а розголошення такої інформації призводить до порушення прав учасників розслідувань);

– об'єктивність та неупередженість (судові експерти повинні залишатися нейтральними, надаючи свої висновки незалежно від того, як ці висновки будуть використані журналістами);

– конфлікт інтересів (важливо уникати ситуацій, коли експерти опиняються під тиском журналістів або інших зацікавлених сторін, що впливає на їхні висновки);

– правова відповідальність (журналісти повинні бути обізнані про правові обмеження щодо використання експертних висновків та доказів у своїх матеріалах).

4. Перспективи та рекомендації. Для ефективної взаємодії між журналістами та судовими експертами необхідно розробити нові стандарти та механізми співпраці, зокрема:

- розробка нормативних актів (в тому числі, включення положень про співпрацю з журналістами до професійних кодексів етики судових експертів та журналістів);

- створення спеціалізованих угод (розробка договорів про конфіденційність та надання експертних послуг, що регулюють основні аспекти співпраці між ними);

- навчання та підвищення кваліфікації (організація регулярних тренінгів та семінарів для журналістів та судових експертів з метою підвищення рівня взаєморозуміння та компетентності);

- забезпечення незалежності (встановлення чітких етичних стандартів, що регулюють взаємодію, та забезпечення незалежності судових експертів від зовнішнього тиску).

Отже, взаємодія між судовими експертами та журналістами відкриває нові можливості для підвищення якості та достовірності журналістських розслідувань. Водночас, ця співпраця потребує ретельного регулювання та дотримання етичних норм для уникнення конфліктів інтересів та забезпечення правової захищеності всіх учасників процесу. Запровадження нових стандартів та підходів до взаємодії дозволить створити ефективну систему співпраці, яка сприятиме утвердженню справедливості та захисту прав громадян, а також підвищенню довіри до медіа та судової системи.

У контексті війни, розв'язаної російською федерацією проти України, співпраця між журналістами та судовими експертами набуває особливого значення. У цей період, коли країна зіштовхується з безпрецедентними викликами, роль журналістських розслідувань у викритті воєнних злочинів, правопорушень, корупції та інших злочинних дій є критично важливою для забезпечення правосуддя, інформаційної безпеки та захисту прав громадян, зокрема:

1. Встановлення правди та документування злочинів. Під час війни, особливо в умовах активних бойових дій, журналісти відіграють свою роль у документуванні воєнних злочинів та порушень прав людини. Співпраця з судовими експертами є незамінною для забезпечення достовірності та надійності зібраних доказів, які повинні бути використані не лише в журналістських матеріалах, але й у судових процесах, включаючи міжнародні трибунали. Вкрай важливо, щоб всі зібрані матеріали відповідали вимогам судової експертизи та могли бути використані в подальшому, як докази у кримінальних провадженнях.

2. Протидія дезінформації та пропаганді. Одним із ключових інструментів російської федерації в цій війні є дезінформація та пропаганда, спрямовані на дискредитацію української держави та викривлення реальних подій. В таких умовах журналісти разом із

судовими експертами протистоять цьому, забезпечуючи об'єктивне та незалежне висвітлення подій. Зокрема, експерти допомагають у перевірці автентичності фото- та відеоматеріалів, аналізі цифрових даних, що дозволяє спростовувати фейки та викривати маніпуляції.

3. Збір доказової бази для судових процесів. Журналістські розслідування, підкріплені експертними висновками, стають основою для подальших судових процесів проти воєнних злочинців. Особливо це важливо в умовах, коли багато злочинів вчиняються на окупованих територіях, де доступ до правосуддя обмежений. Зібрані докази повинні бути використані для притягнення до відповідальності осіб, причетних до злочинів, у національних та міжнародних судах, таких як Міжнародний кримінальний суд.

4. Підтримка правозахисної діяльності. Судові експерти допомагають журналістам у зборі та аналізі даних, необхідних для правозахисної діяльності, включаючи захист прав переселенців, осіб, що перебувають у зоні конфлікту, та інших уразливих категорій населення.

5. Відновлення справедливості та формування історичної пам'яті, тобто співпраця між журналістами та судовими експертами має стратегічне значення для відновлення справедливості та формування історичної пам'яті.

Отже, в умовах війни російської федерації проти України співпраця між журналістами та судовими експертами стає надзвичайно важливою для забезпечення правди, справедливості та захисту прав людини. Така співпраця дозволяє ефективно протидіяти дезінформації, документувати воєнні злочини, збирати докази для судових процесів, а також підтримувати правозахисну діяльність. У підсумку, такі зусилля сприяють утвердженню верховенства права, відновленню справедливості та формуванню історичної пам'яті, що є ключовими для майбутнього розвитку України як незалежної та демократичної держави.